

Ao amin'ny andininy enina ambin'ny folo ka hatramin'ny sivy ambin'ny folo ao amin'ny Daniela toko faha-iraka ambin'ny folo, dia aseho ireo faritra ara-jeografia telo tamin'ny fandresena izay

tsy maintsy noresen'i Roma jentilisa mba hampioerenana azy ho fanjakana fahefatra amin'ny faminanian'ny Baiboly sy ho mpanjakan'ny avaratra ao amin'io toko io. Ao amin'ny andininy faha-enina ambin'ny folo, ny jeneraly romana Pompey dia aseho ho nandresy an'i Syria tamin'ny 65 talohan'i Kristy, ary avy eo Jerosalema tamin'ny 63 talohan'i Kristy. Ny andininy faha-fito ambin'ny folo ka hatramin'ny sivy ambin'ny folo dia manondro ny fandresen'i Julius Caesar an'i Egipta, izay fahatelo amin'ireo sakana telo. Ny Ady tao Actium tamin'ny 31 talohan'i Kristy no manamarika ny fiandohan'ireo enimpolo amby telonjato taona izay nanjakan'i Roma jentilisa tamim-pahefana fara tampony ho fahatanterahan'ny andininy faha-roa amby roapolo, ao amin'ny Daniela toka faha-iraka ambin'ny folo.

Ao amin'ny andininy faha-roapolo dia marihina ny fanapahan'i Aogosto Kaisara, ary tao anatin'izany tantara izany no nahaterahan'i Jesosy. Ary ao amin'ny andininy faha-iray amby roapolo sy faha-roa amby roapolo dia faritana ny fanapahan'i Tiberio Kaisara, ilay ratsy fanahy, ka izany no manamarika ny fanomboana an'i Kristy tamin'ny hazo fijaliana. Ao amin'ny andininy faha-telo amby roapolo dia marihina ny fanekena izay nidiran'ny Jiosy Makabeana niaraka tamin'i Roma mpanompo sampy, ka noho izany dia atsahatra ny fizotry ny tantara izay nanomboka tao amin'ny andininy faha-iraka ambin'ny folo, ary ny fitantarana ara-tantara dia miverina any amin'ny vanim-potoana 161 talohan'i Kristy ka hatramin'ny 158 talohan'i Kristy.

Ny andininy faha-telo amby roapolo dia maneho ny taranaky ny Makabeo, ary na dia tsy manome ny antsipiriany rehetra momba ny tsipika ara-paminaniana aza izy, dia ny firaketana ara-tantara no manao izany. Tamin'ny 217 tal. J.K. no nitrangan'ny Adin'i Raphia, ary taorian'izany dia nisy mpanjaka mbola zaza ka nahatonga an'i Egipta ho marefo. Raha nanao tetika hiatrehana ilay mpanjaka zaza tamin'ny taona 200 tal. J.K. ireo mpanjaka Seleokida sy Grika, dia niditra an-tsehatra tao anatin'ny tantara i Roma ka tonga mpiaro an'ilay mpanjaka zaza tao Egipta. Tamin'io taona io ihany koa no nitrangan'ny Adin'i Panium. Avy eo, tamin'ny 167 tal. J.K., dia nanomboka ny ady anaty akata nataon'ny Makabeo.

Ny fikomiana Makabeana dia nanomboka tao Modeina tamin'ny 167 tal. J.K., ary ny votoatiny dia tsy ny niadian'ny Makabeo tamin'ny Fanjakana Seleokida ihany, fa ny niadiany koa tamin'ireo Jiosy izay noheveriny fa niray tsikombakomba tamin'ny Seleokida. Ara-pivavahana no nanosika ny fikomiana, ary notanterahina nanohitra fahavalo anatin'ny ivelany izany. Tamin'ny 164 tal. J.K. dia nanokana indray ny tempoly ny Makabeo, ary io zava-nitranga io no tsarovan'ny fankalazana jiosy ny Hanoka. Tamin'io taona io no nahafatesan'ilay Antiokosa Epifana malaza ratsy. Avy eo, nanomboka tamin'ny 161 tal. J.K. ka hatramin'ny 158 tal. J.K., dia nidirana tamin'i Roma ilay "fanekena" ao amin'ny andininy faha-telo amby roa-polo.

Ny hany filazana mivantana momba ny Makabeo, ny fikomian'izy ireo ary ny fifanekena nataony tamin'i Roma, dia hita ao amin'ny andininy faha-telo amby roapolo ihany; kanefa ny tantaran'ilay tarana-mpanjaka, izay antsoina hoe Tarana-mpanjaka Hasmoneana, dia nanomboka tao Modein tamin'ny 167 talohan'i Kristy, ary nitohy hatramin'ny andron'ny hazo fijaliana. Ny solontena farany tamin'ny Tarana-mpanjaka Hasmoneana dia ny Fariseo tamin'ny andron'i Kristy. Koa noho izany, misy tsipika ara-paminaniana ao amin'ny tantaran'ny Jodaisma niodina niala tamin'Andriamanitra, izay asehon'ny Makabeo, ka nanomboka tamin'ny 167 talohan'i Kristy

tamin'ny fikomiana tao Modein, ary mifarana ao amin'ny andininy faha-iray amby roapolo sy faha-roa amby roapolo, rehefa nohomboana tamin'ny hazo fijaliana Jesosy.

Ny tantaran'izy ireo dia tonga teo amin'ny teboka nivadihan-javatra ao amin'ny andininy fahaenina ambin'ny folo, rehefa i Roma, tamin'ny alalan'i Pompée, no nandresy an'i Jerosalema voalohany. Ny antony lehibe nanosika azy hitondra izany fandravana izany tamin'i Jerosalema tamin'izany fotoana izany dia ny fifandirana nisy teo amin'ny antoko roa tao amin'ny Dinastia Hasmoneana. Hatramin'izay fotoana izay (63 tal. J.K.), dia teo ambanin'ny fanapahan'i Roma i Joda. Ny Dinastia Hasmoneana an'ny Makabeo dia manomboka ara-paminaniana amin'ny ady tao Modein tamin'ny 167 tal. J.K., ary avy eo dia napetraka teo ambany fahefan'i Roma tamin'ny 63 tal. J.K. Tsy ela taorian'ny niandohan'izany tantara izany dia nanomboka sy niditra tao amin'ny fanekena tamin'i Roma ny Makabeo nanomboka tamin'ny 161 tal. J.K. ka hatramin'ny 158 tal. J.K. Teo ambanin'ny fanapahan'i Roma izy ireo nanomboka tamin'ny 63 tal. J.K. ka hatramin'ny hazo fijaliana sy ny fandravana faratampony an'i Jerosalema tamin'ny taona 70.

Ny tsipika ara-paminanian'ny Makkabeo dia tsipiky ny Jodaisma nihemotra tamin'ny finoana, ka noho izany dia maneho mialoha ny tsipiky ny Protestantisma nihemotra tamin'ny finoana. Hatramin'ny Adin'i Panium ka mandra-pahatongan'ny lalàna alahady ao amin'ny andininy faha-enina ambin'ny folo, dia haverina eo amin'ny tantaran'ny Protestantisma nihemotra amin'ny finoana ny tranga ara-paminaniana tamin'ny 200 BC, 167 BC, 164 BC, ary ny fanekena natao nanomboka tamin'ny 161 BC ka hatramin'ny 158 BC. Ireo marika eny an-dalana ireo dia hiseho eo amin'ny tantaran'ily filoha fahavalo izay avy amin'ny fito, mialoha ny lalàna alahady. Ny 200 BC dia maneho ny tsipika ivelany an'ny tandroka Repoblikana mifandraika amin'ny 167 BC, izay maneho ny tsipika anatiny an'ny tandroka Protestanta nihemotra tamin'ny finoana.

Ireo mari-pamantarana ireo dia miafina amin'ny ankapobeny ao anatin'ny tsipika ara-tantaran'ny Fanjakana Hasmoneana, nefa na izany aza dia mandrafitra ampahany amin'ny tantara miafina ao amin'ny andininy faha-efapolon'ny Daniela 11. Tsipika iray izay isan'ny “ampahany amin'ny faminanian'i Daniela mifandraika amin'ny andro farany” izany.

Ny zava-misy fa ny Jodaisma mankalaza ny Hanukkah ho fahatsiarovana ny fikomian'ny Makabeo dia tsy mamaritra ny Makabeo ho marina. Noho ny fikomiana dia tsy niverina intsony tao amin'ny tempoly izay naorina indray taorian'ny fahababoana fito-polo taona ny shekinah. Ny hafatra ara-paminaniana farany dia tonga tamin'ny alalan'i Malakia tokony ho roa zato taona talohan'ny Makabeo. Ny tantaran'ny Makabeo dia mampiseho fa navelan'izy ireo hiasa koa amin'ny maha-mpisoronabe ireo mpitondra ara-politika azy, dia ilay fahotana indrindra izay notandraman'i Ptolemea Ejipsianina hatao, ary izay notandraman'i Mpanjaka Ozia koa. Ny lovantsofina dia milaza fa niditra an-tsehatra Andriamanitra mba hisakana an'i Ptolemea amin'izany asa fanamasinana izany, ary ny Tenin'Andriamanitra kosa dia milaza mivantana fa niditra an-tsehatra Andriamanitra tamin'ny fotoana nanandraman'i Mpanjaka Ozia hanao ny asan'ny mpisorona sy ny mpanjaka. Ny voka-dratsy farany nateraky ny taranak'andrianany dia ny Fariseo. Tsy misy antony hanatsoahana hevitra fa ny Makabeo dia tandindon'ny fahamarinana, na dia eo aza ny fanajana ara-tantara izay mety ananan'ny Jiosin'ny Jodaisma maoderina azy ireo.

Ny Fanavaozana protestanta dia nanomboka tamin'ny andron'i Luther, ary fivoarana nandroso tsikelikely izany. Tsy fomban-drazana vaovao izany, fa i Jesosy sy ny mpianany dia Protestanta. Fohazana hiala amin'ny haizin'ny tantara izany, izay nanaitra an'i Luther sy ireo mpanavao hafa. Ny tendrony faratampon'izany fanavaozana nandroso izany dia ny hetsika Millerita. Tsy ny hanaitra ireo mpanavao tany am-boalohany ho amin'ny fahotan'i Babylona ihany no nilain'Andriamanitra, fa nokasainy koa ny hitondra azy ireo ho amin'ny fahatakarana feno ny lalàny sy ny asany ao amin'ny fitoerana masina any an-danitra. Tamin'ny 19 Aprily 1844 dia nolavin'ny Protestanta ny fahazavana mitombo avy amin'ny fanavaozana ka tonga protestantisma nihemotra izy ireo.

Ireo Millerita mahatoky tamin'izany fotoana izany dia “nomena ny kapaoty,” ary notarihina ho ao amin'ny Masina Indrindra mba hamita ny asa ka hahatonga azy ireo ho Kristiana Protestanta matotra. Tamin'ny 1863, ireo izay efa nomena ny kapaoty dia, noho ny tsy fankatoavana, nanilika ny kapaotin'ny Protestantisma, ka nandray ny kapaotin'i Laodikia. Ao amin'ny vanim-potoana farany amin'ny fanisiana tombo-kase ny iray hetsy sy efatra arivo amby efatra alina, izay nanomboka roa amby roapolo taona taorian'ny 11 Septambra 2001, dia tamin'ny 2023, ny Liona avy amin'ny firenen'i Joda no manokatra ny fahamarinana izay mameno ny tantara miafina ao amin'ny andininy faha-efapolo amin'ny Daniela toko faha-iraika ambin'ny folo, izay tantara manomboka amin'ny firodanan'ny Firaiana Sovietika tamin'ny 1989 ka hatramin'ny lalàn'ny Alahady izay ho avy tsy ho ela. Amin'ny fanaovany izany, dia novohany ny tantaran'ny Jodaisma nihemotra tamin'ny finoana ho tandindon'ny Protestantisma nihemotra tamin'ny finoana.

Samy miafara amin'ny vahoakan'Andriamanitra mpiodina, na ireo amin'i Joda ara-bakiteny izany na i Joda ara-panahy (ireo tany be voninahitra samy izy), dia samy mifarana amin'ny fandresena an'i Jerosalema, ny voalohany tamin'ny 63 tal. J.K., ary ny faharoa amin'ny lalàn'ny Alahady izay ho avy tsy ho ela. Samy maneho ady atosiky ny firehan-kevitra ara-pivavahana diso tari-dalana ireo samy miafara ireo. Samy maneho ady manohitra ny filozofia ara-pivavahan'i Gresy izy roa tonta, ary samy mifarana amin'ny faneken'ny mpiodina ho eo ambany fahefan'i Roma. Fantatro ho ny ady telo ao amin'ny andininy faha-efapolo, izay maneho ny firodanan'ny Firaiana Sovietika tamin'ny 1989, ny Adin'i Okraina, ary Panium amin'ny lalàn'ny Alahady, mba hamaritana ny fahasamihafana misy eo amin'ireo ady telo ireo sy ireo ady lehibe telo maneran-tany.

“Ny tenin'Andriamanitra dia efa nanome fampitandremana momba ny loza mananontanona; raha tsy henoin-tsaina izany, dia ho fantatr'izao tontolo protestanta izao izay tena fikasan'i Roma, raha tsy efa tara loatra ka tsy afa-mandositra ny fandrika intsony. Mangina izy no mitombo amin-kery. Ny fotopampianarany dia miasa amin'ny efitrano fanaovan-dalàna, ao amin'ny fiangonana, ary ao am-pon'ny olona. Manangona ireo rafitra avo sy goavana izy, ka ao amin'ny miafina lalina ao aminy no hamerenana indray ireo fanenjehana nataony fahiny. An-tsokosoko sady tsy ahiahiana izy no manamafy ny heriny mba hampandroso ny tanjony manokana rehefa tonga ny fotoana hamelyany. Ny hany iriny dia toerana ahazoany tombony, ary efa omena azy izany ankehitriny. Tsy ho ela dia ho hitantsika ary ho tsapantsika izay tanjon'ny singa romana. Na iza na iza hino sy hankatò ny tenin'Andriamanitra dia hiaritra fanalam-baràka sy fanenjehana amin'izany.” The Great Controversy, 581.

Hatramin'ny andininy faha-folo, izay manondro ny firodanan'ny Firaisana Sôvietika tamin'ny 1989, ka hatramin'ny Adin'i Panium ao amin'ny andininy faha-dimy ambin'ny folo, ny papa dia "nanamafy ny heriny mba hampandrosoana ny tanjony manokana amin'ny fotoana izay hahatongavany hamely." Ireo andininy ireo dia manondro ireo toe-javatra ara-paminaniana izay "fandrika" efa nomanin'ny papa, ka tsy ho azo "ialana." Ao amin'ilay fifandonana farany, izay asehon'ny Adin'i Panium, dia haorina any Etazonia ny sarin'ilay bibidia. Ny fananganana izany sary izany no fizahan-toetra farany ho an'ny vahoakan'Andriamanitra amin'ny andro farany.

"Ny Tompo dia naneho tamiko mazava fa ny sarin'ilay bibidia dia hatsangana alohan'ny hifaranan'ny fotoam-pahasoavana; fa izany no ho fitsapana lehibe ho an'ny vahoakan'Andriamanitra, izay hanapahana ny anjarany mandrakizay. ... Ao amin'ny Apokalypsy 13 dia aseho mazava io lohahevitra io; [Apokalypsy 13:11–17, notsongaina].

"Ity no fitsapana izay tsy maintsy hatrehan'ny olon'Andriamanitra alohan'ny hamehezana tombo-kase azy. Izay rehetra nanaporofa ny tsy fivadihany tamin'Andriamanitra tamin'ny fitandremana ny lalàny sy ny fandavana tsy handray sabata sandoka, dia hijoro eo ambanin'ny sainan'i Jehovah Tompo Andriamanitra, ary handray ny tombo-kasen'Andriamanitra velona. Fa izay manaiky ny handao ny fahamarinana avy any an-danitra ka mandray ny sabata Alahady, dia handray ny mariky ny bibidia." Manuscript Releases, volume 15, 15.

Ny fanorenana ny sarin'ilay bibidia dia asehon'ilay vanim-potoana izay nidirana tao amin'ny firaisan'i Roma. Ny tandroka protestanta an'i Etazonia dia tonga zanakavavin'i Roma tamin'ny 1844, ary ny fiandohan'ny tantarany dia averina indray amin'ny faran'ny tantarany, rehefa tapa-kevitra indray izy ireo ny hanahaka ny reniny.

"Nahita ko nga ang mapintas nga mananap nga may duha ka sungay may baba nga dragon, ug nga anaa sa iyang ulo ang iyang gahum, ug nga ang sugo mogula gikan sa iyang baba. Unya nakita ko ang Inahan sa mga Bigaon; nga ang inahan dili mao ang mga anak nga babaye, kondili lahi ug bulag kanila. Nagkaroon na siya sa iyang panahon, ug kini miagi na, ug ang iyang mga anak nga babaye, ang mga sektang Protestante, mao ang misunod sa pag-abot sa entablado ug sa pagpakita sa mao ra nga hunahuna nga diha sa inahan sa dihang gilutos niya ang mga balaan. Nakita ko nga samtang ang inahan nagakaluya sa gahum, ang mga anak nga babaye nagtubo, ug sa dili madugay ilang pagagamiton ang gahum nga kaniadto gigamit sa inahan."

"Hitako fa ny fiangonana anarana sy ny Advantista anarana, tahaka an'i Jodasy, dia hamadika anay amin'ny Katolika mba hahazoany ny herin'ny fitaoman'izy ireo hiady amin'ny fahamarinana. Amin'izany andro izany, ny olomasina dia ho vahoaka tsy miseho loatra, sady tsy dia fantatry ny Katolika; fa ny fiangonana sy ny Advantista anarana izay mahalala ny finoantsika sy ny fanao amam-panaontsika (fa nankahala anay izy ireo noho ny amin'ny Sabata, satria tsy nahavaly bontana izany izy), no hamadika ny olomasina sy hitatitra azy amin'ny Katolika ho toy ireo izay manamavo ny didy aman-drafitry ny vahoaka; izany hoe, mitandrina ny Sabata izy ary manamavo ny Alahady."

"Amin'izay ny Katolika dia haniraka ny Protestanta handroso, ka hamoaka didy fa izay rehetra tsy hitandrina ny andro voalohany amin'ny herinandro, fa tsy ny andro fahafito, dia hovonoina.

Ary ny Katolika, izay maro isa, dia hiandany amin'ny Protestanta. Ny Katolika no hanome ny heriny ho an'ny sarin'ilay bibidia. Ary ny Protestanta dia hiasa tahaka ny niasan'ny reniny talohany mba handringana ny olo-masina. Kanefa alohan'ny hitondran'ny didiny na hamoahany vokatra, dia hovanjen'ny Feon'Andriamanitra ny olo-masina." Spalding and Magan, 1, 2.

Ao amin'io andalan-teny io dia misy antokon'olona roa atao hoe "nominal," izany hoe "amin'ny anarana ihany," izay mamadika ny mahatoky amin'Andriamanitra ho eo an-tanan'ny Katolika. Ny fahatakaran'i Ellen White momba ny fiangonana nominal sy ny Adventista nominal dia hafa noho izay tena asehon'ireo amin'ny andro farany; satria, araka ny fahazoany ny hoe "Adventista nominal," dia Kristiana iray izay milaza fa mino ny fiverenan'i Kristy no tiany holazaina. Kanefa ny mpaminany dia miteny bebe kokoa ho an'ny andro farany noho ny andro izay niainany, ary ny hoe "Adventista nominal," amin'ny andro farany, dia maneho ny fiangonana Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito ao Laodikia, ary ny fiangonana nominal kosa dia taranak'ireo izay tonga zanakavavin'i Roma tamin'ny taona 1844.

Ny Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito dia hankahala ilay "vahoaka tsy fantatra," izay tena solontenan'Andriamanitra marina, satria izy "tsy mahavaly ny fahamarinan'ny Sabata," izay maneho ny Sabatan'ny fitsaharan'ny tany. Ny fiangonana Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito dia milaza fa manohana ny andro fahafito ho andro ivavahana, kanefa amin'ny andro farany ny Sabata izay tsy hainy toherina dia ny "impito," ao amin'ny Levitikosy enina amby roapolo, izay no fahamarinana fototra voalohany nolaviny tamin'ny taona 1863.

Ny andalan-teny izay hodinihintsika ankehitriny dia manondro ireo firindrana ara-paminaniana mifandray amin'ilay tantara izay manomboka amin'ilay lalàn'ny Alahady ho avy tsy ho ela, nefa ny tantaran'ny fizahan-toetra farany izay manaraka ny lalàn'ny Alahady dia tanterahina aloha ao anatin'i Etazonia. Amin'ny fotoanan'ny lalàn'ny Alahady dia hanery izao tontolo izao manontolo i Etazonia hanangana sary ho an'ilay bibidia, saingy alohan'ny hahatanterahany izany asa izany dia efa hanangana sary ho an'ilay bibidia ao Etazonia izy ireo.

"Rehefa i Amerika, ilay tany misy ny fahafahana ara-pivavahana, no hiara-dia amin'ny Fanjakana Papaly amin'ny fanerena ny fieritreretana'ny olona sy ny fanerena ny olona hanome voninahitra ny sabata sandoka, dia hotarihina hanaraka ny ohatra asehony ny vahoakan'ny firenena rehetra ambonin'ny tany." Testimonies, boky faha-6, 18.

"Ho hanaraka ny ohatry ny Etazonia ny firenena vahiny. Na dia izy aza no mitarika ny lalana, dia mbola ho tonga amin'ny olontsika any amin'ny faritra rehetra amin'izao tontolo izao ihany io krizy io." Testimonies, boky faha-6, 395.

Ny fitsapana lehibe ho an'ny vahoakan'Andriamanitra dia miseho alohan'ny lalàn'ny Alahady, satria amin'ny lalàn'ny Alahady no hifaranan'ny fotoam-pahasoavana ho an'ny Advantista Mitandrina ny Andro Fahafito. Io fitsapana io dia aseho ho toy ny fananganana ny sarin'ilay bibidia, ary ny sarin'ilay bibidia dia ny fitambaran'ny fiangonana sy ny fanjakana, ka ny fiangonana no mifehy izany fifandraisana izany. Tahaka ny nahatonga ny Protestanta ho zanakavavin'i Roma tamin'ny 1844, ary ny zanakavavy dia sarin-dreniny, dia hanao asa

mifanandrify amin'izany koa ireo Protestanta nihemotra amin'ny andro farany, satria i Jesosy dia mandrakariva maneho ny faran'ny zavatra iray amin'ny alalan'ny fiandohan'ny zavatra iray.

Ny tantara asehon'ny “fanekena” ao amin'ny andininy faha-roa amby roapolo sy telo ao amin'ny Daniela toko faha-iraika ambin'ny folo dia naneho vahoaka mpivadi-pinoana milaza ny tenany ho an'ny tany be voninahitra, izay naninjitra ny tany mba hanao firaisana amin'i Roma. Ny 161 tal. J.K. ka hatramin'ny 158 tal. J.K. dia maneho ny fiforonan'ny sarin'ilay bibidia izay miafara amin'ny lalàn'ny Alahady.

Hanohy ity fianarana ity isika ao amin'ny lahatsoratra manaraka.

“Fa inona moa ilay ‘sarin’ny bibidia’? ary ahoana no hanaovana azy? Ilay bibidia roa tandroka no manao ny sary, ary sary ho an'ilay bibidia izany. Antsoina koa hoe sary'ilay bibidia izy. Koa mba hahalalana izay endrik'ilay sary sy ny fomba hanaovana azy, dia tsy maintsy dinihintsika ny toetran'ilay bibidia mihitsy—dia ny fahefam-papa.”

“Rehefa tonga simba ny fiangonana voalohany noho ny nialany tamin'ny fahatsoran'ny filazantsara ka nanaiky fombafomba sy fomba amam-panao jentilisa, dia very taminy ny Fanahy sy ny herin'Andriamanitra; ary mba hifehezana ny feon'ny fieritreretana'ny vahoaka, dia nitady ny fanohanan'ny fahefana ara-panjakana izy. Ny vokatr'izany dia ny maha-papa, dia fiangonana iray izay nifehy ny fahefan'ny fanjakana sy nampiasa izany hampandrosoana ny tanjony manokana, indrindra ho amin'ny famaizana ny ‘fivadiham-pinoana.’ Mba hahafahan'i Etazonia mamorona sarin'ilay bibidia, dia tsy maintsy hifehy ny fitondrana sivily amin'ny fomba toy izany ny fahefana ara-pivavahana, ka ny fahefan'ny fanjakana dia hampiasain'ny fiangonana koa mba hanatanterahany ny tanjony manokana.” The Great Controversy, 443.